

Afghanistans krigsherrar måste tas med varsamhet

TEXT: BÖRJE ALMQVIST

Om krigsherrarna i Afghanistan inte tyglas får det svåra konsekvenser både för Afghanistan och det internationella samfundet, varnar Fahim Hakim (bilden), biträdande chef för Afghanistans oberoende människorättskommission, AIHRC.

– Då kommer det internationella samfundet att misstros och Afghanistan blir en gangsterstat med fristad för internationella terrorister, radikala islamister och fundamentalister. I en sådan miljö blir det mycket svårt, kanske omöjligt, att över huvud taget tala om mänskliga rättigheter och demokrati. Misstron och gapet mellan folket och regeringen blir enormt och detta är inte bara en utmaning för den afghanska regeringen, utan även för det internationella samfundet, säger Fahim Hakim.

Det internationella samfundet måste stödja den afghanska regeringens ansträngningar att införa lagens makt och ett rättssamhälle.

– Säkerhet är grundstenen för återuppbyggnad och en varaktig utveckling och fred. Därför är det bäst att investera i säkerhet för att effektivt ersätta de mäktigas rätt med lagens rätt för att få ett slut på folkets lidanden och misströstan om en bra framtid, menar Hakim.

Men att tackla problemet med de mäktiga krigsherrarna är ingen lätt uppgift.

– De vänder sig mot rättssamhället och är inblandade i den organiserade kriminella ekonomin och verkar för att den består. De är inblandade i vapen- och narkotikahandel och trafficking med barn och vuxna. Krigsherrar-

nas existens ger en fortsatt osäkerhet som är förutsättningen för deras överlevnad och för den rådande krigsekonomi. Samspelet mellan krigsherrar, brist på säkerhet och krigsekonomi är grogrunden för att krigsherreväldet ska bli en dominerande faktor i en efterkrigssituation, säger Fahim Hakim och fortsätter...

– Krigsherrarna har också band till den regionala och internationella maffian och har direktkontakt med regionala underrättelsetjänster som verkar för sina egna syften genom dem. De har tillgång till avancerad kommunikationsteknologi och utrustning, bilar av senaste modell och bor i palatsliknande hus.

För sin framtida överlevnad har många krigsherrar skapat sig både en illegal och en legal bas. Ett exempel är kommandanten Gul Aga Sherzai, guvernör i Nangaharprovinsen, vars skräckvälde i Kandahar på 1990-talet var en av huvudorsakerna till att talibanrörelsen uppstod som en motreaktion.

– Han har bildat ett vägbyggnadsföretag som har fått kontrakt på att reparera vägen mellan Jalalabad och den pakistanska gränsen. Nu har han en legal inkomstkälla, sitt företag, som ingen kan konkurrera med. Andra ökända krigsherrar opererar på liknande sätt: Guvernören i Balkh, general Atta Mohammad, kontrollerar gränsövergången i Hairatan (mot Uzbekistan), konstgödsselfabriken i Mazar-i-Sharif och tullen och general Rashid Dostums kommandanter kontrollerar oljekällorna i Shiberghan och i Sar-i-Pul provinsen, berättar Hakim.

Dostum var kommunistisk milisgeneral under sovjetockupationen, anklagad för en mängd krigsförbrytelser. Han innehar nu titeln stabschef över armen. I en sådan miljö är det risk att

strafflösheten för krigsförbrytelser och människorättsövergrepp består.

– De har makt inom polisen, militären och finansvärlden och försöker manipulera lokalbefolkningen för att få socialt stöd. Deras folk finns inom rättsväsendet och de kan bli frigivna om de arresteras. I Badakshan till exempel mördade kommandant Rauf en man offentligt i slutet av 2004. Mannen bands efter en bil och släpades efter den tills allt kött på kroppen hade skavts bort. Kommandant Rauf satt arresterad en kort tid och sedan frigavs han. Det här visar klart hur den här sortens brottslingar har strafffrihet och undviker rättvisan. Utan tvekan distanserar det folk från regeringen, säger Fahim.

Han har även synpunkter på parlamentarikern Malalai Joyas skarpa uttalanden mot krigsherrarna i parlamentet i juni.

– Det är bra att ha frispråkiga och modiga människor som ställer sig upp mot krigsherrarna, men det får inte ske enbart för publicitetens skull. Det måste vara en del av en strategi och ett medel för att effektivt bekämpa krigsherreväldet. Vi skulle föredra att hon byggde upp ett nätverk för att få stöd från andra parlamentariker. Att hon arbetade med att skapa allianser istället för att uttala sig för hårt om rättegångar mot inbördeskrigets mujahedin utan att ha rättsapparaten och den rättsliga grunden på plats. Nu är hon ensam. Det är ett dilemma hur man samtidigt ska ha frispråkiga människor och en effektiv strategi mot krigsherrarna. Ingen ska låta publicitet gå före en strategi. Attackerna mot krigsherrarna i parlamentet ▶

TEMA
MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Disarmament Demobilization and Reintegration, DDR, är ett av Afghanistans två avvärpningsprogram. Enligt MR-kommissionens Fahim Hakim finns stora brister i hur avvärpningen genomförs.

FN

► har istället stärkt dem och fört dem samman, säger Fahim Hakim.

Han betonar behovet av ett strukturerat förhållande till processen med övergångsrättvisa i Afghanistan. Den afghanska regeringen har antagit en treårig arbetsplan som kan bli ett viktigt steg i övergångsrättvisans tecken.

– För att bli kvar vid makten försöker krigsherrarna svartmåla mänskliga rättigheter, det civila samhället, demokrati och yttrandefrihet. Fenomen de upplever som hot. De kallar allt det här för anti-islamiskt och mot islamisk lag och roten till anarki, berättar Hakim.

Förutom pengar, vapen och underjordiska nätverk maskerar de även sin verksamhet.

– De har ett nätverk av predikanter som de aktiverar för att agitera mot vad de anser vara hädelser. En konservativ elit har monopoliserat islam och är nogga med att bevara status quo, menar Hakim. Vi behöver en debatt om islam och ett ökat medvetande och en ökad kunskap om islam bland folket. Ju mer vi utbildar människor om islam desto mindre kan krigsherrarna manipulera dem. De använder sig av religionen för att hindra folk från att argumentera mot dem. Om någon gör det anklagas denna för att vara mot islam. Om vi vill ha ett moderat land

måste vi utbilda moderata muslimer, fortsätter Hakim.

Talibanerna använde sig tidigare av den allmänna okunnigheten om religionen och utnyttjade pojkar och unga män från religiösa skolor som inte gav eleverna en ordentlig utbildning i islam. Vid offensiver under inbördeskriget var det ofta dessa pojkar och unga män som fick gå i första ledet.

Ett stort antal krigsherrar och deras gelikar valdes nyligen in i den lagstiftande församlingen, parlamentet.

– Cirka 50 procent av parlamentarikerna är antingen krigsherrar eller lojala mot krigsherrar. Nu försöker de också få sitt folk utnämnda till ministrar och höga statstjänstemän, säger Hakim.

På så sätt får de en allt större kontroll ute i provinserna. Ett exempel på detta var när parlamentarikern Piram Qul nyligen besökte sin hemby i Rostaq distriktet i Takharprovinsen.

– Han hade fått höra att de lokala myndigheterna utnämnt en ny polischef. Eftersom han inte konsulterats besökte han den nya polischefens hem och misshandlade honom. Sedan sa han att som parlamentariker och en vald representant för folket så hade han rätt att göra det. Det här visar mycket klart hur krigsherrarna utövar makt och inflytande över distrikten, de lokala myndigheterna och

vanliga medborgare, säger Hakim.

För att tackla problemet med krigsherrarna har det förekommit två avvärpningsprogram, DDR (*Disarmament Demobilization and Reintegration*) – programmet för avvärpning, demobilisering och återanpassning) och Diag (*Disbandment of Illegal Armed Groups*) – avvärpning av illegala väpnade grupper).

– Avvärpningsprocessen är mycket kvantitetsbaserad och har fokuserats på antalet avvärpnade personer. I norr förekom avvärpning och fraktionsstrider på samma gång. Det skulle ha funnits en demokratiseringsprocess som komplement istället för att bara ta ett antal vapen från beväpnade grupper och mujahedinsoldater, tycker Fahim Hakim. Jag har ingen aning om hur de kom fram till slutsatsen att DDR var avslutad samtidigt som fraktionsstriderna fortsatte och vapenlager exploderade i områden som hävdades vara täckta av DDR. Kommendant Jalale Bajgah i Baghlan deltog i processen två gånger samtidigt som hans källare var full med ammunition. Den exploderade sedan och dödade 27 bybor och förstörde halva byn, berättar Fahim Hakim.

De som deltog i DDR fick motsvarande 1 500 kronor för ett inlämnat vapen. Många var obrukbara och de kunde sedan köpa nya *Kalashnikovs*

producerade i stamområdena för cirka 600 kronor, enligt Hakim. Dessutom finns det stora undangömda vapenlager. När DDR avslutades i juni 2005 hade 61 417 före detta milismän avväpnats, men bara 34 736 små och medelstora vapen hade samlats in. Varför antalet vapen var så mycket färre än avväpnade personer förklarades aldrig.

Även inom Diag förekommer underliga sifferuppgifter. När 100 kommandanter avväpnades i Jozjan i februari i år lämnade de bara in 400 vapen. Sex veckor senare hittade Isaf, den internationella FN-styrkan i Afghanistan, den största vapenarsenalen på senare år i samma provins. Enligt Hakim innehöll den bland annat 80 ton sprängdeg och 25 000 minor.

– DDR användes för att legitimerade kommandanter i Ghazni. Dessa notoriska krigsherrar delade, innan DDR-inspektörerna anlät, ut vapen till bönder och handlare i basaren. Dessa utgav sig sedan för milismän som avväpnades och fick pengar för avväpningen. Krigsherrarna avkrävde bönderna och handlarna pengarna för de obrukbara vapnen de överlämnat, men de fick behålla biståndspaketet de fått i form av en säck vete, socker, bönor och matolja från DDR. Det här visar att DDR troligtvis avväpnat mestadels civila istället för före detta och nuvarande milismän, säger Hakim.

– **Krigsherrarna** stödjer då och då de amerikanska koalitionsstyrkorna i deras krig mot resterna av talibanerna, al-Qaida och andra terroristgrupper. Den direkta kontakten motarbetar en systematisk utveckling av den afghanska nationella armén, ANA, och polisen. USA hyr också in lokala styrkor. Till exempel har de anlitat kommandant Abdur Rahman Jan för att säkra basen i Sangin, i Helmand, där han plundrar lokalbefolkningen, berättar Fahim Hakim.

– I vissa fall är koalitionsstyrkorna vapen i händerna på lokala krigsher-

rar som försöker besegra sina fiender genom att stämpla dem som al-Qaida eller talibaner. Då sätter koalitionsstyrkorna omedelbart igång en militär operation utan att kontrollera informationen de fått. Det enda resultatet är civila offer. Det har utspelats många sådana här scener, bland annat bombningen av ett bröllop för några år sedan, berättar han.

Det finns också ett nytt hot mot avväpningen av krigsherrar och kommandanter, ett förslag från den afghanska regeringen om att upprätta en gränsmilis.

– Den afghanska nationella armén och polisen kommer att undermineras om den upprättas, tror Fahim Hakim. ANA-soldaterna får motsvarande

120* kronor i månaden och den föreslagna milisen är tänkt att få motsvarande 600 kronor i månaden. Om de genomför denna plan kommer man med all säkerhet inte att uppnå målet på 70 000 ANA-soldater till år 2010. Hur kan vi

genomföra en avväpning och bli av med krigsherrarna om de upprättar den här milisen, som stärker krigsherrarna och försvagar regeringen och rättssamhället? De kommer att skapa sina egna lagar och inte tillåta ANA och polisen i sina områden, säger han.

Kommunistregimen på 1980-talet gjorde samma sak under Sovjetunionens ockupation, vilket resulterade i okontrollerbara plundrande och våldtagande miliser på landsbygden, med långsiktiga katastrofala konsekvenser.

– Redan nu finns det inga incitament att följa direktiven från Kabul eftersom dekretet inte ens följs i Kabul. Dekretet att ta bort väghindren som upprättats av internationella organisationer och ambassader ignorerades och det ger incitament för krigsherrarna att ignorera regeringen i provinserna, varnar Fahim Hakim. ■

* Andra källor säger att en soldat i Afghanistans nationella armé, ANA, tjänar 500 kronor i månaden.